

บทที่ 4

การทำลายทรัพย์สินเพื่อป้องกันภัยชุกเฉินตามมาตรา 450

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 450 บัญญัติไว้ว่า “ด้านบุคคลทำบุญถลายหรือทำลายทรัพย์สิ่งหนึ่งสิ่งใดเพื่อจะนำบัดปีดป้องกันตรายซึ่งมีมาเป็นสาหารณะโดยชุกเฉินท่านว่าไม่จำต้องใช้ค่าสิน ใหม่ทดแทน หากความเสียหายนั้นไม่เกินสมควรแก่กันตราย

ด้านบุคคลทำบุญถลายหรือทำลายทรัพย์สิ่งหนึ่งสิ่งใด เพื่อนำบัดปีดป้องกันตรายอันมีแก่เอกชนโดยชุกเฉิน ผู้นั้นจะต้องคืนทรัพย์นั้น

ด้านบุคคลทำบุญถลายหรือทำลายทรัพย์สิ่งหนึ่งสิ่งใด เพื่อจะป้องกันสิทธิของคนหรือของบุคคลภายนอกจากภัยอันมีมาโดยชุกเฉิน เพราะตัวทรัพย์นั้นเองเป็นเหตุ บุคคลเข่นว่าไม่ต้องรับผิดใช้ค่าสิน ใหม่ทดแทน ไม่ หากว่าความเสียหายนั้นไม่เกินสมควรแก่เหตุ แต่ถ้าภัยนั้นเกิดขึ้นเพราะความผิดของบุคคลนั้นเองแล้ว ท่านว่าจำต้องรับผิดใช้ค่าสิน ใหม่ทดแทนได้”

If a person damages or destroys a thing in order to avert an immediate common danger, he is not liable to make compensation, provided the damage done is not out of proportion to the danger.

If a person damages or destroys a thing in order to avert an immediate individual danger, he shall make restitution therefor.

จากบทบัญญัติในมาตรา 450 กล่าวได้ว่าการอ้างนิรโทษกรรมตามมาตรา 450 มีได้จากการป้องกันภัยชุกเฉินที่เกิดขึ้น โดยภัยชุกเฉินนั้นอาจเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ ดังนั้น มาตรา 450 จึงได้กำหนดแบ่งประเภทของภัยชุกเฉินไว้อย่างชัดเจน 3 กรณีคือ ภัยสาหารณะ (มาตรา 450 วรรคแรก) ภัยเอกสาร (มาตรา 450 วรรคสอง) และภัยซึ่งเกิดจากทรัพย์นั้นเองเป็นต้นเหตุให้ต้องป้องกัน (มาตรา 450 วรรคสาม) และการอ้างนิรโทษกรรมจะเป็นการทำให้ทรัพย์เสียหาย เพราะเหตุที่ได้ป้องกันภัยเหล่านี้

การทำบุนสลายหรือทำลายทรัพย์เพื่อป้องกันภัยสาธารณะ

การกระทำผิดกฎหมายจ้างนิรโทษกรรมตามมาตรา 450 วรรคแรกได้นี้ ต้องเป็นการกระทำด้วยความจำเป็นเพื่อบำบัดปัจปั่นภัยให้เกิดภัยชั้น ซึ่งภัยนั้นภัยนี้มีมาโดยฉุกเฉินและเป็นภัยต่อสาธารณะชนโดยทั่วไป ไม่ใช่ภัยซึ่งเกิดขึ้นเฉพาะตัวผู้กระทำละเมิดผู้เดียว

การนำมาตรา 450 วรรคแรกมาใช้อ้างเพื่อไม่ต้องรับผิดมีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ต้องเป็นการทำบุนสลายหรือทำลายทรัพย์สิน

การกระทำเพื่อป้องกันนี้จะต้องก่อให้เกิดความเสียหายเฉพาะต่อ “ทรัพย์” เท่านั้น (อสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์) ไม่หมายรวมถึงการป้องกันแล้วเกิดความเสียหายต่อ “บุคคล” ตัวอย่าง นายดำเป็นกปตั้นเรือโดยสารขนาดใหญ่ ได้บรรทุกผู้โดยสารประมาณ 100 คนเพื่อไปส่งปลายทาง ในระหว่างทางมีกลิ่นลมพะยูนแรงมาก อิกหันเรือบรรทุกผู้โดยสารจนเพียบ นายค่าเกรงว่าเรือจะล่มจึงจับผู้โดยสารประมาณ 20 คนไว้กินยาถ่ายย่างแรงเพื่อที่จะให้เรือเบาขึ้น อันจะทำให้ผู้โดยสารดับชีวิต ผู้โดยสาร 20 คนดังกล่าวต้องถ่ายท้องจนล้มเหลว ๆ ครั้ง จนร่างกายพองโ诏 น้ำหนักลดไปหลายกิโลกรัม การกระทำของกปตั้นเรือเป็นการปัจปั่นภัยโดยการกระทำความเสียหายต่อตัวบุคคล ไม่ใช่เป็นการทำบุนสลายหรือทำลายทรัพย์เพื่อป้องกันภัยสาธารณะ กรณีนี้จึงไม่ต้องด้วยมาตรา 450 วรรคแรก อิกหันไม่เป็นการป้องกันโดยชอบด้วย ตามมาตรา 449 อิกด้วย เพราะไม่ใช่เป็นการป้องกันและเมิดตอกฎหมายหรือเกิดจากการกระทำที่ผิดกฎหมาย ฉะนั้นจึงถือได้ว่านายค่าทำละเมิดตามมาตรา 420 ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินใหม่ทดแทน

2. เพื่อจะนำบัดปัจปั่นภัยนี้มาเป็นสาธารณภัยโดยฉุกเฉิน

ภัยที่เกิดขึ้นอันเป็นเหตุให้ต้องป้องกันนี้ ต้องเป็นภัยสาธารณะและต้องเป็นกรณีฉุกเฉินด้วย เช่น ภัยธรรมชาติ ไฟป่า น้ำท่วม พาหุ เป็นต้น (แต่โทรศัพท์ไม่ถือเป็นภัยฉุกเฉิน)

ตัวอย่าง น้ำในลำห้วยแก่นเจาะดินแหงเข้าไปหาฝายหลวงอันเป็นเหมือนสาธารณะ จนอาจถึงกับทำให้ฝายหลวงพัง และอาจเกิดความเสียหายแก่ราษฎรและที่นา稼焉 ย้อมน้ำ ให้ไว้เป็นภัยน้ำ ซึ่งมีมาเป็นสาธารณภัยโดยฉุกเฉิน ซึ่งบุคคลอาจทำบุนสลายหรือทำลายทรัพย์สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อจะนำบัดปัจปั่นภัยนี้ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 450 (ฎีกาที่ 594/2492)

3. ความเสียหายต้องไม่เกินสมควรแก่เหตุภัยันตราย

ความเสียหายที่เกิดขึ้นจะต้องทำให้เกิดเท่าที่จำเป็นเท่านั้น อย่างไรเป็นการไม่เกินสมควรแก่เหตุภัยันตราย ให้พิจารณาถึงลักษณะของความเสียหายและการกระทำโดยเที่ยบเคียงกันให้อยู่ในลักษณะเพียงพอที่น่าจะเกิดได้ เป็นวิธีทางน้อยที่สุด และวิธีทางเดียวที่จะฟังกระทำได้ในขณะนั้น อันเป็นการสละประโยชน์ส่วนน้อยเพื่อสงวนประโยชน์ส่วนใหญ่

การทำบุญลายหรือทำลายทรัพย์เพื่อจะบำบัดป้องกัยแก่เอกชน

บทบัญญัติในมาตรา 450 วรรคสองเป็นบทที่กำหนดให้ผู้กระทำการป้องกันภัยเอกชนสามารถยกเหตุนิรโทษกรรมขึ้นอ้างเพื่อไม่ต้องรับผิดได้

คำว่า “เอกชน” มิได้มายความถึงบุคคลเพียงคนเดียวเท่านั้น แม้จะมีบุคคลหลายคนได้รับภัย ก็ยังถือว่าเป็นเอกชนได้ กล่าวคือเป็นบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายคนเป็นกลุ่มโดยเฉพาะแต่ไม่ถึงกับเป็นบุคคลทั่วไป เช่น เป็นกลุ่มบุคคล ชุมชน แต่ยังไม่ถือว่าเป็นภัยต่อ “บุคคลทั่วไป”

มาตรา 450 วรรคสอง มีข้อแตกต่างจากวรรคแรก กล่าวคือวรรคแรกนั้นภัยที่เกิดขึ้นต้องเป็นภัยสาธารณะ แต่ในวรรคสอง จะต้องเป็นภัยที่เกิดขึ้นแก่เอกชน

ตัวอย่าง สุนัขจะกัด ก. ก.จึงหันไม่เท้าของ ข. ตีสุนัขตัวนั้น ทำให้ไม่เท้าหัก การที่ไม่เท้าหักถือว่าเป็นการทำลายทรัพย์สินของ ข. เพื่อป้องกันภัยเอกชนโดยกฎหมาย ก. จึงอ้างนิรโทษกรรมตามมาตรา 450 วรรคสองได้

ตัวอย่าง สุนัขจะกัด ก. ก. พลัก ข. ไปให้สุนัขกัดแทน ก. อ้างนิรโทษกรรมไม่ได้ เพราะทำให้เสียหายต่อนุคคลนิใช่ทรัพย์

ตัวอย่าง สุนัขวิ่งมาจะกัด ก. และ ข. เห็นเหตุการณ์จึงคิดว่าไม่เท้าของ ก. ที่สุนัข เพื่อไม่ให้สุนัขกัด ก. การกระทำการของ ข. อ้างนิรโทษกรรมตามมาตรา 450 วรรคสองได้ เห็นได้ว่าผู้ประสบภัยแม้มิใช่เป็นบุคคลเดียวกันกับผู้ทำลายทรัพย์ ผู้ทำลายทรัพย์ก็ยังอ้างนิรโทษกรรมได้

ข้อสังเกต

1. การอ้างนิรโทษกรรมหมายถึงการอ้างเพื่อห้ามกระทำการใดและเมิดไม่ต้องรับผิดในการใช้ค่าสินไนน์ทคแทน แต่ให้สังเกตว่าการอ้างนิรโทษกรรมตามมาตรา 450 วรรคสองซึ่งมีผลให้ผู้กระทำไม่

ต้องใช้ค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนอีนได้เท่านั้น แต่ยังต้องรับผิดในการคืนทรัพย์อันทำให้บุบblers ถูกเสียหายนั้นให้แก่ผู้เสียหายด้วย และถ้าทรัพย์นั้นไม่อยู่ในสภาพที่จะคืนได้ ก็ต้องใช้ราคาทรัพย์แทนการคืนทรัพย์โดยอาศัยบทบัญญัติของมาตรา 438 วรรค 2

2. การทำบุบblers ถูกเสียหายหรือทำลายทรัพย์ตามมาตรา 450 วรรคสอง ต้องทำด้วยความจำเป็นคือกระทำไม่เกินสมควรกว่าเหตุเช่นเดียวกันกับมาตรา 450 วรรคแรก

การทำบุบblers ถูกเสียหายหรือทำลายทรัพย์เพื่อจะป้องกันภัยซึ่งเกิดทรัพย์ดันเหตุ

การอ้างนิรโทษกรรมตามมาตรา 450 วรรคสาม เป็นการอ้างเพื่อไม่ต้องรับผิดในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน เช่นเดียวกับสองวรรคก่อน อย่างไรก็ต้องมาตรา 450 วรรคสาม มีลักษณะพิเศษที่ต้องพิจารณา กล่าวคือการทำให้ทรัพย์ของผู้อื่นเสียหายหรือบุบblers ถูกเสียหายเพราเหตุป้องกันตัวนั้น ตัวทรัพย์ที่เกิดความเสียหายต้องกล่าวจะต้องเป็นทรัพย์ที่เป็นดันเหตุให้ต้องป้องกันด้วย ถ้าไม่ใช่ทรัพย์ที่เป็นดันเหตุให้ต้องป้องกันก็จะอ้างนิรโทษกรรมตามมาตรา 450 วรรคสามไม่ได้

หลักเกณฑ์การอ้างนิรโทษกรรมตามมาตรา 450 วรรคสาม

1. ทำบุบblers ถูกเสียหายหรือทำลายทรัพย์ของผู้อื่น
2. เพื่อป้องกันตนเองหรือผู้อื่น ให้พ้นจากภัยนตรายฉุกเฉิน
3. ทรัพย์ที่ถูกทำบุบblers ถูกเสียหายหรือทำลายนั้นของเป็นดันเหตุแห่งภัยนตราย
4. ภัยนตรายมิได้เกิดขึ้นเพราความผิดของผู้กระทำนั้น
5. ความเสียหายนั้นไม่เกินสมควรแก่เหตุ

ตัวอย่าง สุนัขของนาย ก. วิ่งเข้ามากัดนายคำ นายคำจึงใช้มีดสุนัข สุนัขหัวแตกเป็นการทำให้ทรัพย์ของนาย ก. เสียหาย นายคำอ้างนิรโทษกรรมตามมาตรา 450 วรรคสามได้

ตัวอย่าง สุนัขของนาย ก. วิ่งเข้ามากัดนายคำ นายคำครวญไม่ขอของนายขาวดีสุนัขทำให้ไม่ขอของนายขาวหัก และสุนัขของนาย ก. ได้รับบาดเจ็บ

การที่สุนัขของนาย ก. ได้รับบาดเจ็บทำให้นาย ก. เสียหาย แต่นายคำไม่ต้องรับผิดต่อนาย ก. โดยอ้างนิรโทษกรรมตาม มาตรา 450 วรรคสาม ว่าได้ทำให้สุนัขบาดเจ็บเพราสุนัขนั้นเอง เป็นดันเหตุแห่งภัยนตรายที่ตนต้องป้องกัน

ส่วนการที่ไม่เท่าของนายขาวหกนั้นถือเป็นการที่ทรัพย์สุกทำลายซึ่งนายขาวเสียหาย แต่เนื่องจากการทำให้ไม่เท่านั้นหักเพรະเหตุที่ได้ป้องกันภัยตรายสุกเงินอันมีนาแต่อกชน (นายคำ) เอง นายคำจึงอ้างมาตรา 450 วรรคสองเพื่อไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินใหม่ทดแทนแก่นายขาวได้ โดยเพียงแต่มีหน้าที่ในการคืนทรัพย์ที่เสียหายนั้นเท่านั้นและหากไม่เท่านั้นไม่อาจคืนได้ในสภาพเดิมก็ให้นายคำใช้ราคานแทนการคืนทรัพย์ กรณีน้ำดื่มอาจอ้างเหตุนิรโทษกรรมตามมาตรา 450 วรรคสามต่อนายขาว เพราะเหตุว่าไม่เท่าไม่ใช่ทรัพย์ที่เป็นต้นเหตุแห่งภัยตราย

ตัวอย่าง นายคำซึ่งสูนข่องนาย ก. ให้โทรศัพท์ว่าไก่คุณนายคำ นายคำใช้ปืนยิงสูนตาย แม้ว่าจะเป็นการทำให้ทรัพย์ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งภัยตรายเสียหาย นายคำก็อ้างนิรโทษกรรมตามมาตรา 450 วรรคสามไม่ได้ เนื่องจากภัยตรายนี้เกิดขึ้นเพราะความผิดของนายคำเองที่ชี้สูนก่อน และการที่นายคำใช้ปืนยิงเป็นการเกินกว่าเหตุด้วย ดังนั้น นายคำจึงต้องชดใช้ค่าสินใหม่ทดแทนให้แก่นาย ก.

ตัวอย่าง นายคำซึ่งรับยกเว้นต่อของนายขาวให้ชัวนายเขียว เพราะมีเหตุโทรศัพท์เครื่องกันมาก่อน นายเขียวเห็นจวนตัวจึงได้ใช้ปืนยิงยางล้อของนายขาวจนยางแตก รถเสียหลักพลิกคว่ำเสียหาย นายคำได้รับบาดเจ็บ เช่นนี้การกระทำของนายเขียวเป็นการทำลายเมิดต่อนายคำทำให้นายคำเสียหายต่อร่างกาย และเป็นการละเมิดต่อนายขาว ทำให้นายขาวได้รับความเสียหายต่อทรัพย์

อย่างไรก็ดีนายเขียวสามารถอ้างเหตุนิรโทษกรรมเพื่อไม่ต้องรับผิดชอบต่อนายคำและนายขาวได้ทั้งสองกรณี กล่าวคือนายเขียวอ้างเหตุป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 449 ได้ เพราะเหตุที่มีภัยตรายซึ่งเกิดจากการประทุร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายต่อนายเขียวและนายเขียวได้ป้องกันภัยนั้น เมื่อเป็นการป้องกันภัยตามมาตรา 449 และเกิดความเสียหายต่อผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือทรัพย์เสียหาย ก็อ้างเหตุนิรโทษกรรมเพื่อไม่ต้องรับผิดได้ทั้งสิ้น ดังนั้นนายขาวจึงต้องไปเรียกร้องค่าสินใหม่ทดแทนจากผู้ป้องกันเหตุให้ต้องป้องกันคือนายคำ ตามมาตรา 449 วรรคสอง (กรณีนี้มิใช่กรณีที่นายเขียวจะอ้างนิรโทษกรรมตามมาตรา 450 วรรคสาม เพราะกรณีนี้มิใช่เป็นต้นเหตุแห่งภัยตราย การที่รับยกเว้นเคลื่อนไปได้ก็เพื่อการควบคุมของนายคำ จึงถือว่านายคำได้เป็นผู้กระทำละเมิดเอง โดยใช้ทรัพย์เป็นเครื่องมือ ซึ่งทำให้นายเขียวสามารถอ้างนิรโทษกรรมตามมาตรา 449 อันเป็นการป้องกันโดยชอบได้)